

Könyvtári tulajdonjegyek

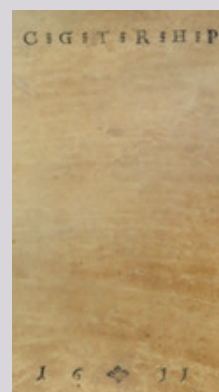
Ha egy könyvre, ill. a könyvekre gondolunk, számos név jut eszünkbe. A könyvben szereplő mű szerzőjének, fordítójának neve, az illusztrátoré, könyvkiadóé, nyomdászé. Egy több száz éves könyvgyűjtemény esetén, ahol az állomány döntően hagyatékokból, ajándékokból gyarapodott, a könyvek egykori tulajdonosának a neve is szorosan hozzákapcsolódik az adott könyvhöz.

Hogy kinek a tulajdonában van egy adott kötet, koronként más-más módon jelölték. Így a könyvtári tulajdonjegyeknek a századok során számos formája, típusa alakult ki. A ma ismert első ilyen jegy III. Amenophis egyiptomi fáraó könyvtárából, i. e. 1400 környékéről való. A British Museum tulajdonában lévő plakett egy papirusztekercseket tartalmazó ládához volt rögzítve, a hieroglifák a tekercsek tartalmát és tulajdonosát jelölik.

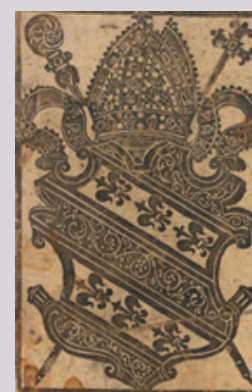

III. Amenophis egyiptomi fáraó könyvjele

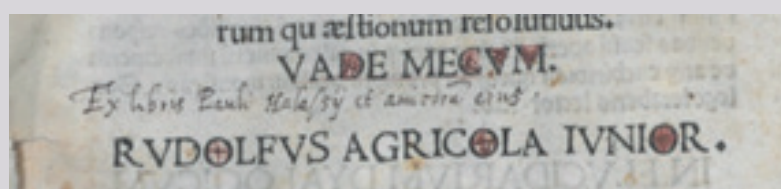
A kéziratos könyvek, kódexek korában leginkább a kézírásos tulajdonbejegyzések, az ex libris ... (könyveiből), ex dono ... (ajándékából), ex bibliotheca ... (könyvtárából), ex libris meis ... (könyveimből), iste est liber ... (ez ... könyve) és hasonló kezdetű kifejezések, valamint az uralkodói, nemesi családok könyveiben a kézzel festett családi címerek jelölték a tulajdonosokat. A címer aranyozással, ill. vaknyomással a kötéstáblák külső oldalán is megjelenhetett. Ide, valamint a könyv gerincére kerülhetett a tulajdonos monogramja. Az ilyen típusú tulajdonjegyek az ún. supralibrosok, super ex librisek.

C G T R H P
Comes Georgius
Thurzo Regni
Hungariae
Palatinus 1611

Verancsics Antal
(1504–1573)
esztergomi érsek
címere

Ex libris Pauli Halassij et amicorum eius

A könyvnyomtatás feltalálása után tűntek fel a különálló, nyomtatott tulajdonjegyek, a tulajdonképpeni ex librisek, amelyeket a kötéstábla belső oldalára, ill. valamely előzéklapra ragasztottak a tulajdonosaik. Az első 15. századi fametszetes ex libriseket a 16. században a rézmetszés technikájával készült, leginkább címeres ex librisek követték, majd ahogyan a sokszorosítás technikája fejlődött, változott, ahogyan bővült a könyvgyűjtők köre, az ex librisek is átalakultak. A 17. századtól a heraldikai elemek mellett más tipográfiai díszek, a latin nyelvű jelmondatok mellett az anyanyelvű szövegek is megjelentek ex libriseken.

A Dürnbacher család címere

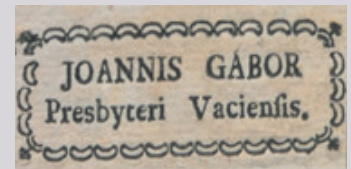

Christian Leonhard Leucht (1645–1716) címere

A 18-19. század folyamán, az egyént előtérbe helyező polgárosodás hatására számos, ún. szimbolikus, témás ex libris készült, valamilyen módon utalva a tulajdonos személyére, például foglalkozására. A témás könyvjegyek mellett a pusztán szöveget tartalmazó nyomtatott címkék, etikettek száma is gyarapodott. A sokszorosítás új eljárásai (pl. litográfia, fotómechanikai sokszorosítás) is feltűnnek az ex librisek készítésénél, egyre több a szignált, az ex libris készítőjét megnevező könyvjegy készült.

Seth János (?–1810) orvosdoktor

Gábor János váci lelkes (19. sz.)

A 19. századtól a tulajdonos jelölésére egyre gyakrabban használják a nehezebben eltávolítható, könnyebben kezelhető pecsétet. Mellette az ex libris tovább él tulajdonjegyként a könyvekben, de mint önálló grafikai alkotás is elismert műalkotássá vált. Alkotói között jelentős képzőművészeket találunk.

Hell Ferenc (1884–1970) esperes, tábori főlelkész

Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár gyűjteménye, gazdag könyvtörténeti anyaga lehetővé teszi, hogy a könyvjegyek szinte valamennyi típusát áttekintsük, megismerjük, a könyvjegyek szimbolikus előzményének tekinthető láncos könyvektől egészen napjaink tulajdonjegyeiig.

A kötetek egykori tulajdonosának, tulajdonosainak feltárása, a könyvtári katalógusokban való megjelenítése lehetővé teszi, hogy lássuk, kik voltak azok, akik gyűjteményünkkel, könyveikkel leginkább hozzájárultak az állomány alakulásához, melyek voltak azok a művek, amelyek egy-egy korszak művelődését, kultúráját főképpen meghatározták. A különböző gyűjteményekben, könyvtárakban folyó hasonló munka nyomán rekonstruálhatók a századok során szétszóródott könyvtárak, bibliofil könyvgyűjtemények állományai.

